

Om Anvendelse af Straffanger til Friluftsarbejde i Danmark.

Spørgsmaalet om Anvendelse af Straffanger til Arbejde i fri Luft har i de seneste Aar beskæftiget mange af de i Fængselsvæsenets Udvikling interesserede.

Flere og flere Lande have efterhaanden forsøgsvis indført dette Arbejde, og næsten overalt, hvor man har gjort Forsøget, har det faaet et saa heldigt Udfald, at man har optaget det som fast Led i Straffuldbyrdelsen. I Tyskland, i Østrig-Ungarn, i Svejts, Frankrig og England anvender man nu i større eller mindre Omfang Straffanger paa denne Maade, adskillige Steder endog fjernt fra selve Strafanstalterne, idet de paagældende Fanger med deres Bevogtere ere udstationerede i de saakaldte Fangelejre. De Friluftsarbejder, hvortil man navnlig anvender Straffanger, ere Vejanlæg, Jærnbane- og Kanalarbejder, Agerbrug, Mosekultur og Hedeplantning samt undertiden ogsaa Bygningsarbejder; men en nødvendig Forudsætning for, at Fanger overhovedet kunne anvendes til saadanne Arbejder, er det, at de foregaa paa Steder, der ligge ret isolerede; thi ellers vilde det blive for vanskeligt, hvad der af disciplinære Grunde er nødvendigt, at holde Fangerne afsondrede fra Samkvem med frie Personer, og umuligt at forhindre, at de stilledes til Skue for et stort Publikum, hvilket som bekendt har en demoraliserende Indflydelse paa de straffede.

Man er nu ogsaa i Danmark i Færd med at gøre et Forsøg paa Anvendelse af Straffanger til Arbejde uden for Strafanstalten, og da dette Forsøg har Krav paa Opmærksomhed hos den Kreds, til hvilken nærværende Tidsskrift henvender sig, skal det her gøres til Genstand for Omtale.

Forinden turde nogle orienterende Bemærkninger om Friluftsarbejdets Stilling i Nutidens Straffuldbyrdelse formentlig ikke være uden Interesse.

Anvendelsen af Straffanger til Friluftsarbejde har været kendt, længe førend der var Tale om nogen systematisk Fangebehandling. Men naar man i ældre Tid benyttede Fanger paa denne Maade, skete det udelukkende af praktiske Hensyn. Det var særlig de elendige lokale Forhold i Fortidens Fængsler og Manglen paa passende indendørs Arbejder, der førte til Fangernes Anvendelse uden for Fængslerne. Nu derimod indgaar Friluftsarbejdet som et Led i Straffesystemet, saaledes som det af det nedenstaaende nærmere vil ses. Forholdene med Hensyn til Bevogtningen af Fanger, der anvendes uden for Fængslet, har ogsaa ganske skiftet Karakter. Tidligere var Ilæggelse af Lænker og en stærkt bevæbnet militær Bevogtning en Nødvendighed; nu om Stunder benyttes kun de sædvanlige Fængselsbetjente som Vagt, og om Lænker er der ikke Tale. Det er den udviklede Fængselsdisciplin og Fangernes moralske Standpunkt, der nu danner Garantien for, at de under Opholdet uden for Strafanstalterne opføre sig tilfredsstillende, og denne Garanti har mangfoldige Steder vist sig at være tilstrækkelig.

Hvad der først og fremmest taler til Gunst for Friluftsarbejdets Anvendelse i Straffuldbyrdelsen, er, at det er til stor Gavn i hygieinisk Henseende for Flertallet af Fangerne. Det er nemlig indlysende, at alle saadanne Fanger, der ere vante til Landarbejde eller andet anstrengende Arbejde i fri Luft — og af dem findes der stedse et stort Antal i Strafanstalterne — ved daglig i flere Aar at arbejde i støvopfyldte, indelukkede Rum, hvor ofte et stort Antal Mennesker

samtidig opholde sig, efterhaanden svækkes i legemlig Henseende. Som medvirkende Aarsag til denne Svækkelse bidrager ogsaa den Omstændighed, at det Arbejde, hvorved Fangerne beskæftiges i selve Anstaltens Lokaler, jævnlig er af en saadan Beskaffenhed, at det kun i meget ringe Grad lægger Beslag paa deres Kræfter, hvilket ganske særlig gælder saadanne Arbejder, som udføres ved Maskinkraft. Naar man saa yderligere erindrer, at Fangerne under Opholdet i Strafanstalterne kun tilbringe en ganske kort Tid daglig i fri Luft, kan det ikke undre, at Fanger, der før Indsættelsen vare vante til Arbejde og Ophold i fri Luft, ved et længere Fængselsophold blive blege og anæmiske, ofte begynde at lide af forskellige Fordøjelsessygdomme og undertiden af Sygdomme af skrofuløs eller tuberkuløs Natur. Hvad der her er sagt om Fanger, hvis tidligere Levevis har givet dem rigelig Adgang til Ophold i frisk Luft, gælder ogsaa i Almindelighed om Fanger, der have hensiddet i Strafanstalt i mange Aar. Paa disse tynger i Reglen Straffen haardt i legemlig Henseende, hvilket vel nok for en Del skyldes et psykisk Moment, nemlig den gennem mange Aars Indespærring forhøjede Frihedslængsel; men det turde være indlysende, at ogsaa den sparsomme Adgang til Ophold i fri Luft er en medvirkende Aarsag til disse Fangers medtagne legemlige Tilstand.

Autoriteter paa Fængselshygieinens Omraade ere derfor ogsaa enige om at betegne Friluftsarbejdet som et fortrinligt Middel til at bevare Helbredet hos Fanger af de ovennævnte Kategorier og til at forbedre Sundhedstilstanden hos saadanne af dem, der allerede ved nogen Tids Fængselsophold have paadraget sig sygelige Tilstande som Blodfattigdom, Fordøjelsesbesværigheder, almindelig Afkræftelse m. m.

Men Friluftsarbejdet er ikke alene af Betydning for Fangerens legemlige Vel, ogsaa i aandelig Henseende har det en gavnlig Indflydelse. At det saaledes modvirker psykiske Depressionstilstande, behøver næppe nogen For-

klaring, og at den aandelige Træghed og Slaphed, som er et Særkende for saa mange Fanger, navnlig naar de have opholdt sig længere Tid i Fængslet, svinder bort ved Friluftsarbejdet, er en Kendsgerning. At det endelig ogsaa fremmer det reformatoriske Moment i Straffen for de paagældende Fangers Vedkommende, paastaas af adskillige af de Fængselsembedsmænd, der have haft Lejlighed til at høste Erfaringer paa dette Omraade. Dette er vel i og for sig ogsaa naturligt, naar Friluftsarbejdet — hvad der er det sædvanlige — benyttes som Belønning for udvist godt Forhold under den allerede udstaaede Del af Straffen; thi da Friluftslivet er et relativt Gode for de paagældende Fanger, vil Ønsket om at opnaa det være en Spore for dem til at udvise god Opførsel og Flid, og, naar de endelig have opnaaet at blive udtagne til Arbejde uden for Strafanstalten, vil denne Begunstigelse hos de bedre Elementer blandt Fangerne vække en Følelse af Taknemmelighed og Lyst til at vise, at de ogsaa fortjene den Tillid, der er vist dem. Selve Opholdet og Arbejdet i den fri Natur synes ogsaa i Stand til at indvirke heldigt paa Fangerne i moralsk Henseende. Gode Tanker og Følelser vækkes hos dem og navnlig Lysten til og Agtelsen for det sunde og nyttige Arbejde. Dette er f. Eks. nærmere paavist i en i nærværende Tidsskrifts 14de Aargang, Side 16—23, offentliggjort Artikel »Om Anvendelsen af Fanger til offentligt Arbejde i Marken i Østrig«.

I Forbindelse med Friluftsarbejdets gode Indflydelse i hygieinisk Henseende staar det, at det for mange af Fangerne er af Betydning for Bevarelsen af deres Arbejds-kraft. Naar Arbejdsmænd eller andre med haardt Arbejde beskæftigede Personer gennem en lang Straffetid have været sysselsatte ved Virksomheder, der kun i yderst ringe Grad lægge Beslag paa deres Kræfter, ere de ofte ved Løsladelsen saa uvante med anstrengende legemligt Arbejde, at de ikke kunne gøre Fyldest i deres hittidige Virksomhed, og have derfor ofte betydelig Vanskelighed ved at faa Ar-

bejde. Naar de derimod i den sidste Del af Straffetiden have været beskæftigede med anstrengende Arbejde i fri Luft, ere de ved Løsladelsen i deres fulde Arbejdskraft og kunne da med Lethed paatage sig deres sædvanlige Arbejde. Dette er af største Vigtighed; thi ikke alene ere de løsladte herved i Stand til straks at tjene deres Udkomme, men de undgaa tillige den, navnlig umiddelbart efter Straffetidens Udløb saa farlige Lediggang, der saa ofte fører til slet Selskab og Drikkeri og derigennem let til Tilbagefald.

Friluftsarbejdet er endvidere — naar det først tilstaas paa et senere Stadium i Straffen — et Middel, hvorved der kan skabes en Lempelse i denne, og passer derfor særlig godt ind som Led i det progressive System. Heri ligger, navnlig naar det anvendes ved de længere Straffe, en stor Fordel, idet det ikke alene holder Haabet oppe hos Fangerne, men ogsaa, som allerede foran berørt, fremmer Disciplinen i selve Fængslet.

Man har endelig anført, at Anbringelsen af Fanger til saadant Arbejde vilde formindske Fængselsarbejdets skadelige Konkurrence med det frie Arbejde, idet Antallet af de Individuer, der i Fængslerne blive oplærte i industriel Virksomhed, herved vilde blive mindre, og de Fanger, der anbringes ved Friluftsarbejdet, ikke vilde skabe nogen ny Konkurrence, idet de — eller i hvert Fald de fleste af dem — erholde Beskæftigelse ved deres oprindelige Virksomhed. Teoretisk er dette vel rigtigt nok, men i Praksis spiller den saa meget omtalte Fængselskonkurrence næppe saa stor en Rolle, som man saa ofte har villet tillægge den.

Friluftsarbejdet har saaledes mange gode Sider: det er sundt i legemlig og aandelig Henseende, det fremmer det reformatoriske Moment i Straffen, det bevirker, at den løsladte staar bedre rustet i Kampen for Tilværelsen, og det kan endelig benyttes som Belønning for udvist godt Forhold og som Middel til at skabe en Progression i Straffen. Der er saaledes mange vægtige Grunde, der tale for dets Anvendelse i Straff fuldbyrdelsen; men der er dog ogsaa

adskilligt, der kan indvendes derimod. At Straffens Intensitet i en ganske væsentlig Grad svækkes derved, er utvivlsomt. Efter den betydelige Udvikling, som Fængselsvæsenet i dette Aarhundrede har gennemgaaet, er den Tid lykkeligvis forbi, da et selv kortvarigt Fængselsophold i et overvejende Antal Tilfælde medførte den største Fare for Liv og Helbred. Ved Fuldbyrdelsen af Frihedsstraffen ligger i Nutiden den egentlige materielle Straflidelse ikke i haard og umenneskelig Behandling, i Ophold i sundhedsfarlige, mørke og smaa Rum eller i mangelfuld Kost og Beklædning, saaledes som det næsten overalt var Tilfældet i tidligere Tider, men derimod i selve Frihedsberøvelsen og den strengt gennemførte Fængselsdisciplin. Men det er en Selvfølge, at Frihedsberøvelsen kun i ringe Grad føles af de Fanger, der Dagen igennem ere beskæftigede ved Arbejde i Mark og Skov. Selv om al Forbindelse med den frie Befolkning er dem forbudt, og selv om de staa under stadigt Opsyn af Fængselsbetjente, forsvinder for en væsentlig Del Følelsen af at være Fanger hos saadanne Individuer. Og hvad Disciplinen angaar, er det indlysende, at det for det tilsynsførende Personale er forbundet med store Vanskeligheder at gennemføre den med samme Strenghed som i Fængslet. Forholdene medføre i sig selv en større Frihed; Faren for Undvigelser, Komplotering og andre disciplinære Forseelser bliver større, og med Følelsen af den mindre Tvang vaagner Lysten til yderligere Frihed. Ofte er det paa Grund af Forholdenes Natur umuligt at gennemføre den sædvanlige Isolering af Fangerne om Natten, hvilket i høj Grad rummer Fare for Orden og Disciplin. Jo længere bortfjernede fra Strafanstalten de udsendte Fanger arbejde, desto større Betydning maa der tillægges disse Betæneligheder; thi med den større Afstand vokser i Almindelighed Frihedsfølelsen hos de paagældende.

Man maa derfor ved Valget af Fanger til saadant Arbejde gaa frem med den største Varsomhed. Fanger paa kortere Straffetid bør saaledes være ganske udelukkede fra

at komme i Betragtning, og af Fanger paa længere Straffetid bør kun saadanne vælges, som ved deres Opførsel og hele Forhold i Strafanstalten have gjort sig fortjente dertil, og som allerede have afsonet en væsentlig Del af Straffen.

Det er klart, at der overhovedet kun kan være Tale om at anvende saadanne Fanger til Arbejde uden for Strafanstalten, som afsoner Straffen i Fællesskab. Cellefanger maa efter Forholdenes Natur være udelukkede. Endvidere egner Friluftsarbejdet sig i Almindelighed ikke for Kvindefanger, og det er altsaa kun Mandfællesfanger, der i Reglen ville kunne anvendes dertil. Der bør derfor drages snævre Grænser for Anvendelsen af Fanger paa den her omhandlede Maade, og det er sikkert et Misgreb, naar man enkelte Steder i Udlandet er gaaet saa vidt, at man har set bort fra de her omtalte Betæneligheder og har anvendt Friluftsarbejde som almindelig Virksomhed for Straffanger lige fra Straffetidens Begyndelse.

Man staar nu, som ovenfor berørt, ogsaa i Danmark i Begreb med at realisere Tanken om Fangers Anvendelse til Friluftsarbejde, idet det i Tiden fra Midten af Juli til Midten af Oktober Maaned d. A. er Hensigten at gøre et Forsøg med at beskæftige Mandfællesfanger fra Horsens Strafanstalt ved Plantningsarbejde paa Jyllands Heder.

Det, at anvende Fanger til Arbejde uden for Fængslet, er i og for sig ikke noget ganske nyt i den danske Straffuldbyrdelse. Allerede i mange Aar have Fanger, der høre til Overgangsstadiet, i Horsens Strafanstalt været benyttede til Arbejde af denne Art, idet saadanne Fanger om Sommeren have dyrket Anstaltens, uden for Ringmuren beliggende Køkkenhave og om Vinteren af og til været beskæftigede med Snekastning, Vejarbejde m. m. i Anstaltens Nærhed; men efter Forholdenes Natur har Antallet af Fanger, der ere blevne benyttede til dette saakaldte Udarbejde, kun været ringe, i de senere Aar 4 Fanger daglig. Mellem det sidstnævnte Arbejde og det paatænkte Hede-arbejde er der imidlertid en meget væsentlig Forskel. De

Fanger, der hidtil ere blevne anvendte til Friluftsarbejde, have som anført arbejdet i Anstaltens umiddelbare Nærhed og have tilbragt saavel Spisetiderne som Natten i Fængslet, hvorimod de Fanger, der skulle anvendes til Plantningsarbejde paa Heden, skulle arbejde mange Mil fra Strafanstalten og komme derfor baade Dag og Nat, saa længe Arbejdet varer, til at danne en fra selve Anstalten fuldstændig isoleret Fangeafdeling.

Tanken om at anvende straffede Personer til Opdyrking af Hederne i Danmark har allerede for 8 Aar siden været fremme. Det var de danske Fængselselskaber, som oprindeligt rejste dette Spørgsmaal, idet det paa det af disse i September Maaned 1891 i København afholdte Fællesmøde blev gjort til Genstand for Drøftelse. Her var det navnlig den nu afdøde Formand for Hedeselskabet, Oberstløjtnant Dalgas, der varmt anbefalede Sagen. Det var imidlertid ikke ved Straffanger, han havde tænkt sig Tanken realiseret, men derimod, ved de efter endt Straf løsladte Personer, som Fængselselskaberne toge sig af. Af saadanne Personer foreslog han oprettet Landbrugskolonier, der hovedsagelig skulde beskæftiges ved Mosekultur, idet en saadan Kultur forbruger en meget betydelig Haandkraft og giver Anledning til Beskæftigelse paa omtrent alle Aars-tider. Uagtet Dalgas' Udtalelser paa det nævnte Møde bleve modtagne med den største Anerkendelse, blev der dog ikke i de første Aar efter Mødet gjort noget for at sætte Foretagendet i Gang, hvortil vel nok Dalgas' Død i 1894 var en medvirkende Aarsag. For et Par Aar siden har Hedeselskabet imidlertid selv paa ny rejst Sagen, idet der da fra Funktionærer under dette Selskab skete en Henvendelse til Overinspektør for Fængselsvæsenet og Formand for Fængselselskabernes Fællesbestyrelse Gehejmetatsraad Goos om Planens Realisation. Det var de under Hedeselskabet staaende Plantningsselskaber »Steen Blicher« og »Jydsk Myremalms- og Plantningsselskab«, der nu bragte Sagen frem, og det, de ønskede iværksat, var ikke Anlæg

af Landbrugskolonier, der skulde drive Mosekultur, men derimod Udstationering af Mandskab til Plantningsarbejde i den Del af Aaret, der særlig egnede sig dertil. Der kunde derfor ikke være Tale om Oprettelse af faste Landbrugskolonier, idet Plantningsarbejdet kun giver Beskæftigelse i 2—3 Maaneder af Aaret, og Tanken om at anvende løsladte til Hedearbejdet lod sig saaledes ikke realisere, idet saadanne efter Forholdenes Natur kun kunde anvendes dertil, naar Arbejdet er stadigt hele Aaret rundt. Overinspektionen for Fængselsvæsenet optog imidlertid Sagen og lod foretage en indgaaende Undersøgelse af, hvorvidt Planen lod sig iværksætte med Fanger fra Horsens Strafanstalt. Det, der særlig skulde undersøges, var først og fremmest, hvorvidt Udtagelsen af Fanger til Hedearbejdet kunde bringes i Overensstemmelse med de Principper, der ligge til Grund for den for Udstaaelse af Strafarbejde i Fællesskab gældende Anordning af 13de Februar 1873, endvidere, om der blandt Fangerne i de Klasser, hvorfra de skulde udtages, virkelig fandtes et tilstrækkelig Antal til Hedearbejde kvalificerede Fanger, dernæst om Forholdene med Hensyn til Fangernes Bevogtning og Husning kunde ordnes paa betryggende Maade, og endelig, om de nødvendige Udgifter til Foranstaltningen kunde afholdes uden Ekstrabevilling, idet en saadan ikke burde søges, saa længe det kun drejede sig om et Forsøg. Resultatet af denne Undersøgelse blev, at de forskellige Vanskeligheder lod sig overvinde, og at Forsøget burde gøres. Overinspektionen lod derfor udarbejde et Forslag til en Række Lempelser i den nysnævnte kgl. Anordning med Hensyn til Behandlingen af de Fællesfanger i Horsens Strafanstalt, der forsøgsvis skulde anvendes til Plantningsarbejdet. Dette Forslag indsendtes med Skrivelse af 3dje Juni d. A. til Justitsministeriet, der ved Skrivelse af 20de s. M. meddelte Overinspektionen, at Lempelserne vare approberede ved kgl. Resolution af s. D.

De saaledes approberede Lempelser ere følgende:

§ 1.

»Til Plantningsarbejde paa Karup Flader vil der forsøgsvis i Tiden fra Midten af Juli 1899 til Midten af Oktober s. A. kunne anvendes 15 Fællesfanger i Horsens Strafanstalt. Valget af disse Fanger maa kun ske blandt dem, der ere dømte til en Straffetid af mindst 2 Aar, og som ved Flid og Opførsel have gjort sig fortjente dertil. Udelukkede fra at komme i Betragtning ere derhos — foruden skørhovedede og meget svagelige Fanger — professionelle Vagabonder, voldsomme Personer og saadanne Fanger, der stadig vandre ind og ud af Strafanstalten. Valget foretages — paa Grundlag af Erklæringer om hver enkelt Fange af Inspektør, Præst og Læge — af Overinspektionen for Fængselsvæsenet. Fangerne udtages fortrinsvis af Overgangsstadiet, og navnlig bør Fanger med lang Straffetid i Reglen kun udtages, naar de befinde sig paa dette Stadium; men naar der paa dette ikke findes et tilstrækkeligt stort Antal kvalificerede Fanger, vil Resten være at udtage af Tvangsstadiets 5te Klasse og, hvis det er uundgaaeligt nødvendigt, af dettes 4de Klasse. De Fanger, der udtages af 5te og 4de Klasse, skulle dog have afsonet mindst $\frac{7}{12}$ af den dem idømte Straf.

§ 2.

Fangerne behandles, saa længe de ere beskæftigede med Hedearbejdet, alle paa samme Maade i Overensstemmelse med de nedenstaaende Regler og de Bestemmelser i kgl. Anordning af 13. Februar 1873 § 15, der ikke ere forandrede ved disse, uden Hensyn til, at de høre til forskellige Klasser eller Stadier, dog ikke for saa vidt angaar Arbejdsdusøren, idet denne tildeles dem efter Anordningens Regler for de Klasser, hvortil de høre. For udmærket Flid kan der derhos af Overinspektionen efter Indstilling af Strafanstaltens Inspektør tilstaaes Fangerne Ekstradusør udover den ved Anordningen hjemlede. De maa ikke komme i Forbindelse med andre frie Personer end deres foresatte samt Hede-

selskabets mandlige Funktionærer, og de skulle arbejde under stadigt Tilsyn af de med Afdelingen udsendte 3 Opsynsbetjente, hvoraf en fungerer som Overbetjent. Der opmønstres Kl. 5¹/₄, og Arbejdet varer med Afbrydelse af de efter Forholdene afpassede Spisetider fra Kl. 6 Morgen til Kl. 7 Aften om Hverdagen, ogsaa om Lørdagen. Dog ophører Arbejdet i fri Luft i vedholdende Regnvejr, i tæt Taage samt ved Mørkets Frembrud, hvis dette indtræder før Kl. 7. Under saadanne Forhold sysselsættes Fangerne i Arbejdstiden med Husflidsarbejde inden Døre. Afmønstringen finder Sted ligesom i Strafanstalten Kl. 8¹/₂ Aften.

§ 3.

Den i Anordningens § 2 givne almindelige Regel om, at Fællesfanger skulle tilbringe Natten i Enkeltcelle, bortfalder for de udsendte Fangers Vedkommende. Af Bestemmelserne i § 15 bortfalder Reglen om Undervisning. Fangerne kunne i deres Fritid faa udleveret Skrivematerialier og enkelte Bøger af belærende Indhold til Selvstudium. Hvad i øvrigt Adgangen til Bogsamlingen angaar, da indskrænkes den til, at Fangerne om Søndagen kunne faa udleveret et begrænset Antal Bøger af underholdende Indhold. Gudstjeneste finder kun undtagelsesvis Sted; men den i Anordningens § 4 omhandlede Morgen- og Aftenbøn oplæses ligesom paa Afdelingerne i Strafanstalten, og Fangerne skulle ligesom i Anstalten være i Besiddelse af Salmebogen og det Ny Testamente.

For Opførsel og Flid ved Arbejdet gives der paa sædvanlig Maade og til sædvanlig Tid de udsendte Fanger Karakterer og Vidnesbyrd, eftersom de høre til Tvangsstadiet eller Overgangsstadiet. Halvdelen af Arbejdsdusøren kan foruden at benyttes paa sædvanlig Maade — dog først efter Tilbagekomst til Anstalten til Understøttelse af Hustru og Børn — tillige anvendes til Anskaffelse af Pibe og Røgtobak. Tobaksrøgning er dog kun tilladt under Iagttagelse af særlige Forsigtighedsregler paa det dertil anviste Sted og

maa kun finde Sted i Tiden fra Kl. 7—8 om Aftenen paa Hverdage samt paa Søndag Eftermiddage. Fangerne maa ikke selv være i Besiddelse af Tændstikker o. l.

§ 4.

I Sygdomstilfælde behandles de paagældende Fanger, naar Sygdommen er af lettere Beskaffenhed og uden Smittefare, i Fangelejren. Er den af alvorligere Beskaffenhed, tilbagesendes den paagældende til Strafanstalten, hvis Forholdene tillade en saa lang Transport; i modsat Fald indlægges han paa det nærmeste Sygehus. Er Lægetilsyn nødvendigt, tilkaldes den nærmest boende Læge.

§ 5.

De almindelige for Strafanstalten gældende Regler angaaende Disciplin og Orden gælde ogsaa for de ved Hedearbejde beskæftigede Fanger. Begaar nogen af Fangerne en disciplinær Forseelse, bliver han i Reglen snarest mulig at tilbagesende til Anstalten, hvor Straffen dikteres ham paa sædvanlig Maade. Indtil dette kan ske, interneres han i Detentionslokalet i Lejren. Er han voldsom i Optræden, kan der paalægges ham Spændetrøje, dog ikke i længere Tid end højst 12 Timer ad Gangen.

Tilbagetransporten af Fanger, der ere syge, eller som have forset sig, sker ikke ved Lejrbetjentene, men ved Strafanstaltens Foranstaltning.

§ 6.

Den fungerende Overbetjent afgiver daglig til bestemte Tider Telefonmelding til Strafanstalten. Saadan Melding afgives i øvrigt ogsaa straks, naar der er særlig Anledning, f. Eks. ved Undvigelse eller Begaaelse af andre disciplinære Forseelser, ved Ulykkestilfælde, Sygdom, Ildløs m. m.

Til ubestemte Tider foretager Inspektøren eller paa dennes Vegne Inspektionsassistenten Tilsynsrejser til Fangelejren, ved hvilke Lejligheder Fangerne kunne begære at faa den inspicerende i Tale.

§ 7.

Efter Fangeafdelingens Tilbagekomst til Strafanstalten tilgaa de til Overgangsstadiet hørende hjemvendte Fanger atter dette Stadium og behandles sammen med de Overgangsfanger, der ere beskæftigede ved Arbejde i Anstaltens Have m. m. Af de hjemvendte til Tvangsstadiets 4de og 5te Klasse hørende Fanger, hvis tilbagestaaende Straffetid udløber før det Tidspunkt i Aaret 1900, til hvilket Hedearbejde ved Fanger atter foretages, oprettes der en særlig Afdeling, der under stadigt Tilsyn beskæftiges med Grusgravningsarbejde paa Anstaltens Mark samt med Husflidsarbejde paa Arbejdssalen, naar Vejrforholdene eller andre Omstændigheder lægge Hindringer i Vejen for det førstnævnte Arbejde. For disse Fanger ophører Arbejdet ligesom for Fangerne paa Overgangsstadiet Kl. 7 Aften. I øvrigt sker Behandlingen efter Reglerne for 5te Klasse, dog saaledes, at de 4de Klasses Fanger, der eventuelt findes paa Afdelingen, kun erholde deres sædvanlige Klassesusør. De af de hjemvendte 4de og 5te Klasses Fanger, hvis tilbagestaaende Straffetid er længere end ovenfor angivet, skulle, hvis de fremdeles ved deres Forhold gøre sig fortjente dertil, og hvis Plantningsarbejdet fortsættes efter Forsøget, deltage i næste Aars Hedearbejde, og anvendes indtil da saa vidt muligt uden at komme sammen med Fanger, der ikke have deltaget i dette, til Arbejde i Anstaltens Køkken, Viktualiekælder eller Vadskeri eller ved Rengøringsarbejde i Anstalten, saaledes at der saa vidt muligt sørges for, at de Fanger, der arbejde sammen, høre til samme Klasse.

Det vil næppe være nødvendigt her at fremkomme med en nærmere Redegørelse af de til Grund for disse Bestemmelser liggende Principper, idet disse i det væsentligste ere fremsatte foran ved den almindelige Omtale af Straffangers Anvendelse til Friluftsarbejde. Der skal derfor her kun citeres nogle af de Bemærkninger, hvormed Overinspektionen for Fængselsvæsenet i Skrivelse af 3dje Juni d. A. til

Justitsministeriet ledsagede sit Forslag, idet disse Udtalelser ere af Betydning for Forstaaelsen af de enkelte Punkter i Lempelserne. Bemærkningerne knytte sig, som det vil ses, til de enkelte ovenfor anførte Paragraffer.

»Ad § 1. Da det har været Overinspektionen magtpaaliggende ved Valget af de Fanger, der skulle anvendes til Hedearbejdet, at gaa saa forsigtigt frem som muligt, har det været nødvendigt at opstille en Række Betingelser, hvorved en stor Del Fanger paa Forhaand udelukkes. Dette har imidlertid medført, at det tilstrækkelige Antal kvalificerede Antal Fanger som Regel ikke vil findes paa Overgangsstadiet, og man har derfor maattet medtage de 2 højeste Klasser af Tvangsstadiet, dog saaledes, at Fanger i 4de Klasse kun udtages, naar det er uundgaaelig nødvendigt. For at en Fange med lang Straffetid dog ikke i en alt for lang Aarrække skal kunne udtages til Hedearbejde, hvorved Progressionen i Straffen vilde modvirkes, indeholder Paragraffen den Bestemmelse, at saadanne Fanger som Regel kun bør udtages, naar de befinde sig paa Overgangsstadiet.

Fanger, hvis Straffetid er ganske kort, bør ikke anvendes til Hedearbejde. De korte Straffes Intensitet vilde svækkes for meget deryed, og det hygieiniske Hensyn kan ikke gøres gældende for saadanne Fanger. Minimalstraffetiden for Fanger, der kunne udtages til Hedearbejde, er derfor ansat til 2 Aar. Det vilde have været ønskeligt, om Grænsen havde kunnet sættes noget højere, men dette kan ikke ske, naar Kravet om, at Antallet ikke bør være mindre end 15 Fanger, fastholdes, hvilket er nødvendigt, for at Foranstaltningen ikke skal blive alt for uøkonomisk.

Af Hensyn til Progressionen findes der i Slutningen af Paragraffen en Bestemmelse om, at de Fanger, der udtages af 5te og 4de Klasse, skulle have afsonet mindst $\frac{7}{12}$ af den dem idømte Straf.

Ad § 2. Det er selvfølgelig nødvendigt, at alle Fangerne under Hedeopholdet behandles paa samme Maade; dog kan Klassesondringen opretholdes paa et væsentligt

Punkt, nemlig med Hensyn til Ydelsen af Arbejdsdusør. Dette bør ubetinget ske paa Grund af, at de fleste Fanger efter Hedearbejdets Afslutning skulle vende tilbage til fortsat Strafafsoning i Strafanstalten.

Bestemmelsen om Ekstradusør for udmærket Flid er indsat efter indtrængende Anmodning af Plantningsselskabernes Bestyrelser, idet disse antage, at en saadan Dusør vil være den væsentligste Drivfjeder til Fangernes Arbejdsiver. For at man imidlertid kan være sikker paa, at denne Dusør kommer til at staa i et passende Forhold til den almindelige Arbejdsgodtgørelse, er den endelige Afgørelse angaaende Tildelingen af den lagt i Overinspektionens Haand.

Ad § 3. Det er indlysende, at der i de 2 à 3 Maaneder, Hedearbejdet varer, hverken kan finde nogen egentlig Undervisning eller stadig Gudstjeneste Sted for de paa-gældende Fangers Vedkommende. Som Surrogat for Undervisningen er det paatænkt at give Fangerne Adgang til at faa udleveret Skrivematerialier og Bøger af belærende Indhold. Gudstjeneste tænkes afholdt 1 a 2 Gange, enten ved Fængselspræsten, der selv ønsker at foretage en Rejse til Fangelejren, ogsaa for at samtale med Fangerne om Sjælesørgørelser, eller ved en nærboende Præst, der vel næppe vil undslaa sig for at afholde en enkelt Gudstjeneste med de udsendte Fanger.

Det Arbejde, der vil kræves af Fangerne paa Heden, vil ganske sikkert blive af en langt mere anstrengende Natur end det tilvante Arbejde i Strafanstalten. Man har derfor ment, at det som en Opmuntring til at udvise Flid og Iver ved Arbejdet vilde være hensigtsmæssigt — selvfølgelig under lagttagelse af de nødvendige Forsigtighedsregler — at tillade Fangerne en maadeholden Brug af Røgtobak. En saadan Begunstigelse vilde vistnok ogsaa virke hemmende paa Tilbøjelighed til Undvigelse eller andre disciplinære Forseelser, idet den vilde bidrage til, at Opholdet paa Heden følte som et relativt Gode af de paa-gældende Fanger.

Ad § 4. En af de Betjente, der deltage i Bevogtningen af Fangeafdelingen, vil være uddannet som Sygepasser, og et Husapotek vil blive medbragt fra Strafanstalten.

Ad § 5. Det er ikke anset for heldigt at give den fungerende Overbetjent nogen disciplinær Straffemyndighed. Derimod vil det være nødvendigt, at der i det Vaaningshus, der indrettes til Brug for Fangeafdelingen, indrettes et Detentionslokale, som frembyder fuld Sikkerhed mod Udbrud.

For ikke at svække Tilsynet med de udsendte Fanger vil al Tilbagetransport af syge Fanger eller af Fanger, der have forset sig, ske ved Strafanstaltens Foranstaltning.

Ad § 6. Det maa anses for særdeles vigtigt, at Fangelejren sættes i Forbindelse med nærmeste jydsk Telefonstation. Herved vil der ikke alene regelmæssig kunne afgives Melding til Strafanstalten, men de tilsynsførende Betjente ville ogsaa i vanskelige Tilfælde kunne indhente Ordre pr. Telefon fra Strafanstaltens Inspektør. Tillige vil en saadan Telefonledning være af den største Betydning ved Undvigelser, Mytteri, Ildløs, Sygdom o. s. v., idet den nødvendige Assistance i saadanne Tilfælde ved Forbindelse med nærmeste Politiværgenhed hurtigt vil kunne rekvireres.

Ad § 7. Da de fleste af de Fanger, der skulle anvendes til Hedearbejdet, efter Afslutningen af dette atter skulle fortsætte Strafsoningen i selve Strafanstalten, er det af Betydning, at der træffes særlige Bestemmelser for deres fremtidige Behandling. Det vil nemlig i al Almindelighed ikke være heldigt atter at anbringe dem paa de Fangeafdelinger, hvorfra de ere udtagne; thi dels vilde dette i Reglen af de hjemvendte føles som en Tilbagegang i Behandlingen og altsaa være i Strid med Tanken i det progressive System, dels vilde det vistnok have uheldige Konsekvenser for Disciplinen paa de almindelige Fællesafdelinger, hvis de tilbagekomne Fanger atter kom sammen med et stort Antal Fanger, der ikke have deltaget i Hedearbejdet. En Undtagelse herfra kan kun gøres for de til Overgangstadiet hørende Fanger. Det er nemlig naturligt, at disse

efter Plantningsarbejdets Ophør behandles sammen med de Overgangsfanger, der beskæftiges med Friluftsarbejde ved selve Anstalten, da Behandlingen af begge disse Grupper af Overgangsfanger er nogenlunde ens. Hvad de øvrige hjemvendte Fanger angaar, er der skelnet mellem dem, der løslades inden næste Aars Hedearbejde, og dem, der have en længere Straffetid tilbage. Af den førstnævnte af disse 2 Grupper, der utvivlsomt vil udgøre største Delen af de til Tvangsstadiet hørende hjemvendte Fanger, tænkes dannet en særlig Afdeling, der beskæftiges med Friluftsarbejde (Grusgravning) og Husflidsarbejde, naar Forholdene ikke tillade det førstnævnte Arbejde. Dette vil sikkert være den bedste Maade, paa hvilken Systemet kan ske Fyldest, selv om det ikke herved kan undgaas, at enkelte Fanger, der høre til Tvangsstadiets 4de Klasse, før Tiden blive behandlede efter Reglerne for 5te Klasse; dog er ogsaa her Klasse-sondringen opretholdt med Hensyn til Arbejdsdusør. For den anden Gruppe, der bestaar af de — sikkert kun meget faa — Fanger, der have en længere Straffetid tilbage, vilde Beskæftigelsen med Friluftsarbejde og Opholdet paa den ovennævnte Afdeling være for stor en Begunstigelse og en for stor Lempelse i Straffebehandlingen. Progressionen er for disse Fanger tænkt opretholdt dels ved, at der gives dem Udsigt til at deltage i næste Aars eventuelle Hedearbejde, dels ved, at der anvises dem Beskæftigelse ved forskellige Arbejder i Anstaltens Økonomi, hvorved de vilde blive noget friere stillede end paa de almindelige Fællesafdelinger, og hvorved det i Reglen vil være muligt at holde dem borte fra Samkvem med andre Fanger eller i hvert Fald at indskrænke Antallet af de Fanger, de vilde komme sammen med, til nogle ganske faa. —

Ved Justitsministeriets ovennævnte Skrivelse af 20de Juni d. A. bemyndigedes Overinspektionen for Fængselsvæsenet til at afslutte Kontrakt med Bestyrelserne for Plantningsselskaberne »Steen Blicher« og »Jydsk Myremalms-

og Plantningselskab om Leje af Straffanger til Arbejde paa Selskabernes Territorium. Denne Kontrakt blev derefter under 12te d. M. underskrevet af begge Parter og er af følgende Indhold:

§ 1.

Selskaberne overtage Arbejdskraften af ca. 15 Fanger fra Horsens Strafanstalt i 2 à 3 Maaneder i 1899, dog ikke ud over d. 15de Oktober.

§ 2.

Fangerne skulle arbejde alle Søndage ved alt forefaldende Friluftsarbejde paa Selskabernes Territorium under Overledelse af Selskabernes Plantører. Til den daglige Ledelse af Arbejdet levere Selskaberne fornødne Arbejdsformænd.

Arbejdstiden er fra Kl. 6 Morgen til Kl. 7 Aften eller Mørkets Frembrud. Til Indtagelse af Maaltider tilstaas der Fangerne lignende Arbejdsophold som Egnens Arbejdere.

§ 3.

Paa Regnvejrsdage eller til andre Tider, hvor Friluftsarbejde ikke er muligt, sysselsætte Selskaberne Fangerne inden Døre med andet passende Arbejde efter eget Valg.

§ 4.

Selskaberne levere og vedligeholde de fornødne Arbejdsredskaber.

Beskadiger en Fange med Forsæt eller ved grov Uagtsomhed de ham betroede Arbejdsredskaber, kan der tilstaas Selskaberne Erstatning af hans Overarbejdspenge, saa vidt disse kunne tilstrække.

§ 5.

De Personer, som paa Selskabernes Vegne tilse og lede Arbejdet, maa ikke have anden Forbindelse med Fan-

gerne. end Arbejdet udkræver, og navnlig ikke overlade Fangerne utilladte Genstande, særlig Brændevin og Penge. Gøre de sig skyldige i Overtrædelse af denne Forskrift, ere Selskaberne pligtige til straks paa Anfordring at fjerne de paagældende.

Andre frie Folk i Selskabernes Tjeneste eller Arbejde maa ikke have noget som helst Samkvem med Fangerne, og ingen frie Personer maa i Selskabernes Arbejde komme Fangernes Opholdssted eller Arbejdsplads nær.

§ 6.

I Arbejdsleje betale Selskaberne 1 Kr. daglig pr. Fange. Beløbet erlægges maanedsviis efter Opgørelse af Strafanstaltens Kasserer.

Betaling for en hel Dag erlægges, naar en Fange af en eller anden Grund maatte blive arbejdsudygtig efter Kl. 12, hvorimod der intet betales, naar Fangen før den Tid maatte komme fra Arbejdet.

Skulde Selskaberne finde sig foranledigede til at ville give særlig flittige og dygtige Fanger en Dusør for deres Arbejde, kan en saadan, hvis Størrelse i hvert enkelt Tilfælde maa aftales med Strafanstalten, indbetales til Anstaltens Kasse og vil komme Fangen til gode ved Løsladelsen.

§ 7.

Den disciplinære Myndighed over Fangerne tilkommer udelukkende Strafanstalten, men Selskabernes Folk ere pligtige til i forefaldende Tilfælde paa Anmodning af Bevogtingen at bistaa denne med Ordens Overholdelse.

Er en Fange doven eller uvillig ved Arbejdet, kan Selskabernes tilsynsførende ved Arbejdet ikke bortvise ham fra Arbejdet, men kan klage til den øverstbefalende paa Strafanstaltens Vegne. Passende Forholdsregler ville saa blive tagne fra Strafanstaltens Side, men der kan ikke af Selskaberne paa egen Haand holdes Arbejdsleje tilbage for nogen Fange i saadan Anledning.

§ 8.

Til Husning af Fangerne og deres Bevogtere stille Selskaberne til Disposition Stuehuset i »Gedhuset« i den Stand, hvori det forefindes, saaledes at Fængselsvæsenet selv maa foretage ønskede Forandringer samt eventuelt overtage Vedligeholdelsen, nemlig hvis Fangerne udlejes til Selskaberne det følgende Aar.

§ 9.

Fængselsvæsenet stiller ca. 15 Fanger fra Horsens Strafanstalt til Selskabernes Raadighed til det ovenomhandlede Arbejde og sørger for Fangernes Underhold i enhver Retning, for at de møde paa Arbejdspladsen i rette Tid, arbejde uafbrudt i Arbejdstiden efter de dem af Selskabernes Folk givne Anvisninger og for Orden og Disciplin baade i Arbejds- og Fritid. De paa Arbejdspladsen medfølgende Opsynbetjente skulle stadigt have Opsyn med den hele Fangestyrke og navnlig vaage over dennes Tilstedeblivelse og kunne derfor ikke paatage sig nogen Undervisning af eller Arbejdstilsyn med den enkelte Fange, hvilket er Selskabernes Arbejdsformænds Sag. Men saa vidt det kan forenes med Betjentenes fornævnte Pligt, ville de efter Evne bistaa Selskabernes Folk med Hensyn til Arbejdsledelsen.

§ 10.

Strafanstalten udvælger til det her omhandlede Arbejde blandt de Fanger, som overhovedet efter de gældende Regler kunne bruges til Arbejde uden for Strafanstalten, efter eget frie Skøn saadanne sunde og arbejdsdygtige Fanger, som den antager egne sig bedst til Arbejdet, og Selskaberne kunne ikke øve nogen Kritik i saa Henseende. Kun om Dovenskab eller Uvillighed fra de leverede Fangers Side kunne de gøre Paatale som ovenfor i § 7 ommeldt.

§ 11.

Enhver Tvist angaaende Fortolkningen af de efter nærværende Kontrakt stiftede Forpligtelser og Rettigheder afgøres endeligt af Amtmanden for Ringkøbing Amt.

§ 12.

Arbejdslejen antages ikke for hele Tidsrummet at ville overstige 1000 Kr.◄

Som det af Kontraktens § 6 vil ses, er Arbejdslejen pr. Fange ret høj; nemlig 1 Kr. om Dagen. Den sædvanlige Arbejdsleje, der betales for en Fange i Horsens Strafanstalt, er 33 Øre daglig foruden Fangens Dusør og kan vel i det hele ansættes til 40 Øre om Dagen. Hedeselskabet kommer altsaa til at betale 2¹/₂ Gang saa meget; men det maa herved erindres, at der er betydelige Udgifter forbundet med Fangernes Ud- og Hjemtransport, hvilke Udgifter skulle afholdes af Strafanstalten, og at ogsaa selve Opholdet — det er anset for nødvendigt at give Fangerne en noget rigeligere og bedre Kost end den sædvanlige — og Bevogtningen er bekosteligere i Fangeleiren end i Strafanstalten.

Arbejdet, der navnlig bestaar i Gravning af Huller til Plantning af Naaletræer, skal, som anført i den ovennævnte kgl. Resolution af 20de Juni d. A., foregaa paa Karup Flader, de store øde Hedestrækninger, der ligge Nord for Herningegnen, og som udgøre et Territorium af adskillige Kvadratmiles Størrelse. Denne Egn er en af de faa i Danmark, hvor Beboelsen er saa ringe, at Fangeafdelingen, hvad der er af Vigtighed, kan færdes over store Strækninger uden at vække Opsigt. For indeværende Aar er Arbejdet henlagt til Eftersommeren, da Sagen ikke tidligere har kunnet bringes i Orden; men det er i øvrigt Hensigten, hvis Forsøget lykkes, at henlægge Hedearbejdet til Foraars-tiden, der er den bedste Aarstid til dets Udførelse. Det Arbejde, som Fangerne skulle beskæftiges ved paa Regnvejrdsdage eller til andre Tider, hvor Friluftsarbejde ikke er muligt, er Husflidsarbejde, navnlig Kurvefletning.

Det i Kontraktens § 8 omhandlede Hus »Gedhuset«, hvor Fangerne og deres Bevogtere skulle have Kvarter, er en grundmuret Bygning, der af Fængselsvæsenet indrettes saaledes, at de Rum, hvor Fangerne skulle tilbringe Natten,

gøres sikre mod Udbrud, idet Vinduerne tilgитres, Dørene forsynes med udvendige Slaar, Observationsglas indsættes og Lofterne forstærkes. Fra Gedhuset er — efter derom med Fængselsvæsenet afsluttet Kontrakt — Statstelegrafvæsenet f. T. i Færd med at opsætte en Telefonledning til Herning — en Strækning, der er ca. 2½ Mil lang — ved Hjælp af hvilken Ledning det vil være muligt for de tilsynsførende Betjente at komme i næsten øjeblikkelig Forbindelse med Strafanstalten.

Forinden disse Bemærkninger afsluttes, skal Opmærksomheden henledes paa to særlige Fordele, der — under Forudsætning af Forsøgets heldige Udfald — ville opnaas ved Indførelsen af Friluftsarbejdet i den danske Straffuldbyrdelse. Den ene er den, at Progressionen i Straffen i langt højere Grad end hidtil kommer til sin Ret, idet de Individier, der ved hele deres Forhold have gjort sig fortjente dertil, i den sidste Del af Straffen virkelig ville komme under Vilkaar, der danne en passende Overgang til det frie Liv. At danne et saadant Led mellem Fængslet og det frie Liv har som bekendt været Hensigten med det i den kgl. Anordning af 13de Februar 1873 § 15 omhandlede Overgangsstadium. Men saaledes som Fangerne paa dette hidtil have været behandlede, burde dette Stadium vel snarere have været benævnt Tvangsstadiets 6te Klasse. Det ligger nemlig i Forholdets Natur, at Overgangsstadiet, naar det findes i selve Strafanstalten, faar en alt for fængselsmæssig Karakter, idet praktiske Hensyn kræve, at Behandlingen, hvor der ikke udtrykkeligt er gjort Undtagelser ved Reglementer o. l., maa være den samme for alle Fanger i Strafanstalten. For at undgaa dette var Overgangsstadiet i det System, der danner Forbilledet for det danske progressive System, det irske, ogsaa henlagt til særlige Anstalter, og det var kun praktiske Grunde, særlig det forholdsvis ringe Antal Fanger, der befinde sig paa Overgangsstadiet her i Landet, der bevirkede, at der ikke i Danmark blev oprettet saadanne særlige Overgangsanstalter.

Den anden væsentlige Fordel bestaar deri, at der ved Friluftsarbejdet for Fangerne paa de højere Stadier skabes en Virksomhed, der virkelig passer for Mænd i den kraftige Alder, og paa saadanne Arbejder har det hidtil skortet stærkt i Strafanstalten. De Arbejder, Hovedmængden af Fangerne i Horsens Strafanstalt beskæftiges med, er Fabrikarbejde af tekstilindustriell Natur, Bobining, Trikotagearbejde, Opplukning af Spild o. l. samt Halmfletning, og det behøver næppe nogen Forklaring, at disse Arbejder, af hvilke største Delen i det frie Samfund udrettes af Kvinder, kun i ringe Grad ere egnede som Strafarbejde for Mænd.

Af nærværende korte Redegørelse vil det sikkert fremgaa, at der fra Fængselsvæsenets Side er nedlagt et betydeligt Arbejde i Ordningen af denne Sag, og at der navnlig er gjort, hvad der paa Forhaand kan gøres for at skabe de største Garantier for et heldigt Udfald. Det maa nu haabes, at det forestaaende interessante Forsøg maa lykkes; thi herpaa vil det jo bero, om Anvendelsen af Straffanger til Friluftsarbejde skal blive et fast Led i den danske Straffuldbyrdelse. Og at dette ikke alene vilde være til Gavn for Straffesystemet, men ogsaa af største Vigtighed for Bevarelsen af Fangernes legemlige og aandelige Sundhed og tillige af ikke ringe Betydning for Hedesagens Fremme, derom kan der ikke være nogen Tvivl.

Christianshavn i Juli 1899.

V. From.
